

OCENE IN POROČILA

Annales 3/93. Anali Koprškega primorja in bližnjih pokrajin = Annali del Litorale capodistriano e delle regioni vicine. Koper : Zgodovinsko društvo za južno Primorsko, 1993. 418 strani.

Vsebina tretje številke že uveljavljenega domoznanskega zbornika za južno Primorsko »Annales« je, v primerjavi s predhodnima, še bogatejša in obsežnejša. Na 418 straneh velikega formata prinaša tokratni Annales v rubriki »članki in razprave« naslednja izvorna znanstvena in strokovna dela 19 avtorjev, različnih strok (zoologije, botanike, naravovarstva, geografije, arheologije, zgodovine, denarništva, glasbene zgodovine): Kiti v severnem Jadranu (Boris Kryštufek & Lovrenc Lipej); Območno vedenje brškinske *Cisticola juncidis* v različnih stadijih gnezdenja (Iztok Geister); Status in ogroženost gnezditvene populacije navadne postovke na Sečoveljskih solinah (Lovrenc Lipej); Odonatna favna Fiese trideset let kasneje (Iztok Geister); Pregled oceanografskih meritev in raziskav v priobalnih vodah Slovenije in Tržaškem zalivu ter razvoj ob morju (Vlado Malačič); Ogozditve Krasa na Kranjskem v obdobju od leta 1886 do 1911. Poskus ovrednotenja stroškov ogozditve (Marko Udovič); Spodmoli v stenah kraškega roba (Jurij Kunaver & Darko Ogrin); De pavone. Ob najdbi fibule iz Pirana (Damijan Snoj); Poskus kronološke opredelitve antičnega naselja v Predloki (Elica Boltin-Tome); O denarnem obtoku v Istri v 12. in 13. stoletju s posebnim poudarkom na prisotnosti breškega (friesaškega) denarja (Angelo Ciuffardi); Obratovanje krčm in gostišč v srednjeveškem Piranu (Darja Mihelič); Prisutnost i djelovanje doseljenika iz Pirana u Veneciju od XV. do XVII. stoljeća (Lovorka Čoralic); Nekaj topografskih risb koprškega teritorija v času Beneške republike (Salvator Žitko); Življenje in delo Pavla Pelizzerja Rovinčana (1600–1691) – s posebnim ozirom na delo v Kopru (Krešimir Čvrljak); Napevi o Treh kraljih v Istri (Roberto Starec); Družine v istrskem zaledju in selitve Istranov v Trst in druge kraje (Mojca Ravnik); Prispevek o odnosu Neodvisne države Hrvaške leta 1943 do hrvaške Istre (Petar Strčić); Delovanje odborov Delavske enotnosti v Trstu (Bojan Godeša); Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri. Gradivo za obdobje od leta 1860–1956 – III. del (pok. France Ostanek). Uredništvo je v tej številki – zaradi večje vsebinske preglednosti in specifične problematike – uvedlo tri nove rubrike, in sicer: »obmejnost«, »pomorstvo« in »istriotski jezikovni in kulturni otoki«. V prvo so uvrščeni prispevki naslednjih avtorjev: Milana Bufona (Istra: novi problemi starih regij), Vladimira Klemenčiča (Geopolitični položaj in regionalizem na primeru jugozahodne Slovenije) in Bojka Bučarja (Čezmejno in mednarodno sodelovanje evropskih subnacionalnih regij); v drugo prispevki: Flavija Bonina (Beneška vojna proti tuniškim gusarjem), Nadje Terčon (Organizacija pristaniške in pomorskosanitetne službe v avstrijski monarhiji) in Bogdana Marinaca (Pomorski krst kot iniciacijski obred); v tretji pa so predstavljene naslednje študije: Istrski življenjski prostor in komunikacija (Nelida Milani-Kruljac), Istriotski jezikovni otoki v Istri (Goran Filipi), Istriotski mikonimi (Luisa Punis), Istrska ornitonimija: ptičja imena v istriotskih govorih (Goran Filipi), Šišan skozi stoletja (Barbara Buršić-Giudici), Istrstvo v ženski poeziji (Srda Orbanic & Nataša Musizva-Orbanic), Istriotska poezija (Vera Glavinic), Glasbena podoba krajev z istriotsko govornim prebivalstvom (Dario Marušić), O rovinjskem dialektu (Franco Crevatin). V rubriki »zapiski in gradivo« so prispevali članke: Petar Strčić (Prilog nacrta kronološkog pregleda povijesti hrvatske Istre), Maja Žvanut (O poreklu in rodu Beatrice Dornberg) in Branka Berce-Bratko (Potenciali in možnosti razvoja turizma na obali in v zaledju). Annales v ustaljenih rubrikah prinaša še 5 poročil o delu zavodov in društev, 24 ocen in prikazov ter 4 »spominske« članke: Slovenska Istra leta 1943. Ob 50-letnici padca fašizma (Vid Vremec); Kulturne i znanstvene manifestacije u povodu 140-obljetnice rođenja hrvatskog narodnog pro-poroditelja Istre i bana dr. Matka Laginje (Snježana Hozjan); Znanstveni simpozij ob 750. obletnici omembe naselja Marčane in 100. obletnici hrvaške čitalnice (Goran Filipi); Antonio Tarsia v času in prostoru. Iveri z mednarodnega muzikološkega simpozija ob 350. obletnici rojstva koprškega skladatelja (Marija Gombač). V pričujočem prikazu velja posebej opozoriti ter na kratko predstaviti tiste razprave tretje številke, ki sodijo v okvir zgodovinske stroke (vsebinsi prve in druge sta bili predstavljeni v Zgodovinskem časopisu: 1992, str. 410 in 1993, str. 473).

V srednjeveško zgodovino Istre je usmerjena raziskava Angela Ciuffardija o denarnem obtoku v Istri v 12. in 13. stoletju. Avtor na temelju analize pisnih virov, dokazuje prisotnost in razširjenost breške

V srednjeveško zgodovino Istre je usmerjena raziskava Angela Ciuffardija o denarnem obtoku v Istri v 12. in 13. stoletju. Avtor na temelju analize pisnih virov, dokazuje prisotnost in razširjenost breške (friesaške) denarne enote, saj je bila le-ta postavljena v soodnose z monetarnima sistemoma Beneške republike in Oglejskega patriarhata.

Darja Mihelič tudi v tej številki osvetljuje pomembno in zanimivo temo iz t.i. zgodovine vsakdanjega življenja, tokrat poslovanje gostiln in gostišč v srednjeveškem Piranu ter sistem obdavčitve le-teh. Bralca opozarja na uporabo tedanje votle mere – boza (0,33 litra), ki so jo uporabljali tamkajšnji gostilničarji.

Lovorka Čoralic na podlagi gradiva iz beneškega državnega arhiva dokazuje prisotnost in delovanje priseljenecv iz Pirana v Benetkah od 15. do 18. stoletja. Obravnava intenziteto njihove prisotnosti, njihovo poklicno strukturo, kraj bivanja, ekonomske zmožnosti, družinske in prijateljske vezi ter duhovno

in religiozno življenje. Zanimiva je tudi obravnava sodnih procesov, ki jih je proti nekaterim Pirančanom vodilo tedanje sodišče cerkvene Inkvizicije.

Salvator Žitko v svojem prispevku predstavlja tri kartografske upodobitve koprskega teritorija v času Beneške republike, ki jih hrani Državni arhiv v Benetkah. Avtor poudarja, da gre za dragoceno topografsko risbo koprskega zaliva z nekdanjim otokom, Serminom in spodnjim tokom Rižane iz leta 1774, za načrt posesti in gozdov ob morski obali na območju Ankarana (»Monte Moro«) iz leta 1791 in končno za risbo širšega območja Kraškega roba oziroma mejno črto med beneškimi in habsburškimi posestmi.

Krešimir Čvrljak nam odkriva »koprsko« obdobje življenja in dela pomembnega moža Pavla Pelizzerja Rovinjščana (1600–1691), frančiškana in cerkvenega diplomata. Gre za avtorjev poskus umestitve njegove ustvarjalnosti, ki je bila doslej le malo znana, v čas in prostor, v katerem je živel.

Peter Strčić obravnava namere državnega vrha Neodvisne države Hrvaške, ustanovljene leta 1941, da bi po kapitulaciji fašistične Italije (1943) priključila NDH tiste predele Hrvaške, ki jih je leta 1918 oziroma 1941 zasedla Italija. V tem kontekstu avtor razčlenjuje hrvaške zahteve po priključitvi vzhodnega dela Istre, ki pa jo je Velikonemški rajh zaradi prizadevanj novonastale Mussolinijeve italijanske socialne republike, močnega narodnoosvobodilnega gibanja ter možnosti izkrcanja zaveznških sil v Istri, vključil v svoje operativno področje »Jadransko primorje«.

Bojan Godeša v svojem prispevku ugotavlja, da je bilo Delavsko bratstvo na Tržaškem (kasneje preimenovano v Delavsko enotnost) množična delavska organizacija, ki je v svojih odborih združevala slovenske in italijanske delavce. Nastala je na podlagi aprilskega sporazuma (1944) med CK KPS in CK KPI. Organizacija, ki je nastala na pobudo CK KPS, je imela zanjo največji pomen zato, ker si je z njo uspela zagotoviti prevladujoč vpliv na tržaško delavstvo. Delavska enotnost na Tržaškem je zajemala delavce v Trstu, Miljah in Tržiču in je imela preko 20 tovarniških, okoli 100 oddelčnih, 7 rajonskih in okrožni odbor Delavske enotnosti.

Sklop t.i. zgodovinskih razprav v zborniku zaključuje tretji del doslej še neobjavljene in nedvomno aktualne študije pok. ravnateljica Slovenskega šolskega muzeja Franceta Ostanka: »Slovensko-hrvatska jezikovna meja v Istri. Gradivo za obdobje od leta 1860–1956«. Zadnji del Ostankove študije, ki jo je za tisk pripravila Lilijana Trampuž, prinaša poleg navedbe uporabljene literature še zbrane podatke ljudskih štetij o narodnosti prebivalstva na slovensko-hrvaški jezikovni meji od leta 1860 do 1956. Narodnostno ilustrativen je nedvomno tudi pregled naročnikov za tisk in članstva v knjižnih družbah – Družba sv. Mohorja, Slovenska Matica in Novice. Za slednje podaja avtor tudi naslove časopisnih poročil iz krajev ob meji, ki so poročala o narodnostnem stanju, o volitvah in kulturnih prireditvah.

Lično opremljena tretja številka zbornika Annales (krasi ga bogato slikovno gradivo: barvne in črno-bele fotografije, zemljevidi, risbe, grafikon) prinaša – tako kot že prvi dve – obilo zanimivega in strokovno raznovrstnega branja, obenem pa pričujoči zbornik z raziskavami oziroma študijami, ki jih prinaša, vse bolj zapolnjuje vrzeli v našem dosedanem vedenju o bližnji in daljnji preteklosti istrskega prostora v najširšem smislu.

Av gust Lešnik

Maurice Keen, **Srednjeveška Evropa**. Ljubljana : Cankarjeva založba, 1993. 297 strani.

Avtor je zapisal, da je pojem srednji vek nastal v obdobju renesanse. Bil je zaničljiv izraz, oznaka za stoletja nevednosti, barbarstva in krščanstva, v katerem so videli vmesno obdobje med koncem klasične dobe in ponovno oživitvijo klasične učenosti. Avtor ga enači s fevdalizmom. Montesquieu je sodil, da je bil fevdalizem evropski pojav. Voltaire ga je povezoval tudi z neevropskim razvojem. V sodni literaturi take sodbe prevladujejo. Srednji vek pa ni bil temno oz. črno obdobje preteklosti, kakor so sodili misleci nastajajočega in tudi poznejšega buržoaznega sveta. Tudi idealizirati ga ne kaže. Evropskega razvoja v novejšem času ni mogoče razumeti, če ne poznamo zgodovine srednjega veka. Zato je vsako delo, ki ga avtorji namenjajo zgodovini srednjega veka, dobrodošlo. Avtorji, ki razpravljajo o razlikah v razvitosti evropskih dežel v novejšem času, često spregledajo, da je ta pogojena tudi s srednjeveškim razvojem. Keen se je v knjigi omejil na večji del srednjeveške Evrope. Izpustil je Bizanc, ker je, tako je zapisal, pot tonu in zvenu tako različen od Zahodne Evrope. K temu je dodal, da za obravnavanje srednjeveškega Bizanca tudi ni usposobljen. Izpustil je tudi Rusijo, ker sodi, da je oddaljena od teme, za katero mu je pri pisanju knjige šlo.

Prvo poglavje je naslovljeno »Srednji vek in njegova dediščina idejna enotnost krščanstva«. Pri tem je mislil na latinsko krščanstvo. Zato je razumljivo, da je Rusija zanj oddaljena od teme, o kateri razpravlja. Tak pristop se kaže tudi v njegovi periodizaciji srednjega veka. Avtor opravičeno poudarja, da so pri tem med raziskovalci razlike. Postavljanje ločnic, meni, je v dobršnji meri odvisno od stališč zgodovinarjev. Težava, nadaljuje, ni v tem, da najdemo meje, ki jih lahko opravičimo z vseh zornih kotov, temveč meje, ki so sploh opravičljive. Avtor je začetek srednjega veka povezal z letom 800, ko je papež Leon III. v cerkvi sv. Petra v Rimu okronal frankovskega kralja Karla Velikega za cesarja. Zaključil pa ga je z letom 1449, ko so, kot je zapisal, po dvasetih letih zasedanja končno razpustili baselski koncil. Ta se je zbral skupaj kot telo (tako avtor), ki je predstavljalo celotno katoliško Evropo, tako njene cerkve kot njena kraljestva. Omenjena datuma, dodaja avtor, ne označujeta ostrih ločnic. Opozarja tudi ne geografske razlike, čeprav ne zelo različne, med cesarstvom Karla Velikega in državami, ki so pošiljale svoje predstavnike na baselski koncil. Ugotavlja, da je latinsko krščanstvo v 13. stoletju imelo večji obseg kot v času omenjenih ločnic.